

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ**

Статус дисципліни	обов'язкова
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Ступінь вищої освіти	«магістр»
Галузь знань	28 «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність	281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітня програма	Публічне управління та адміністрування
Форми здобуття вищої освіти	заочна
Мова навчання	українська мова
Форма підсумкового контролю	екзамен

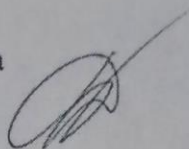
Київ – 2020 рік

Розробники:

Марина СПІВАК, доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
д.пол.наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри
протокол від 18.06.2020 року № 22

Завідувач кафедри публічного управління та
адміністрування

Ігор ПАСТУХ

Схвалено науково-методичною радою НАВС

Протокол від 26.06.2020 року № 9

Голова науково-методичної ради

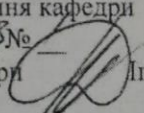

Станіслав ГУСАРЕВ

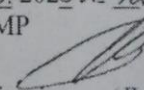
Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20²³/20²⁴ н.р. без змін; зі змінами (Додаток 1).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від 01.09 202₃ № ---

Завідувач кафедри Ігор ПАСТУХ

протокол науково-методичної ради
від 22.09 202₃ № 12

Голова НМР Станіслав ГУСАРЕВ

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від ____ 202_ № __

Завідувач кафедри Ігор ПАСТУХ

протокол науково-методичної ради
від ____ 202_ № __

Голова НМР Станіслав ГУСАРЕВ

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від ____ 202_ № __

Завідувач кафедри Ігор ПАСТУХ

протокол науково-методичної ради
від ____ 202_ № __

Голова НМР Станіслав ГУСАРЕВ

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від ____ 202_ № __

Завідувач кафедри Ігор ПАСТУХ

протокол науково-методичної ради
від ____ 202_ № __

Голова НМР Станіслав ГУСАРЕВ

1. Програма навчальної дисципліни

Програму вивчення навчальної дисципліни «Концептуальні засади формування та реалізації державної політики» розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є актуальні проблеми формування та реалізації державної політики.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є: формування у здобувачів фундаментальних знань про державну політику, розкриття суті та змісту поняття політичної системи суспільства, її ролі та значення в життєдіяльності суспільства, в'ясування місця держави в цій системі, її сутності, а також розкриття змісту понять громадянського суспільства та правової держави і співвідношення останніх з поняттям держави.

Основні завдання навчальної дисципліни:

- надати систематизовані знання щодо змісту державної політики, середовища, влади, чинників, які визначають взаємовідносини людини й політики, ознайомити з кращим вітчизняним і зарубіжним досвідом у відповідній галузі;

- сформувані у здобувачів цілісне уявлення про взаємозв'язок законів, закономірностей та принципів публічного управління;

- доповнити та розширити знання з основних проблем державної політики, її аналізу та механізму впровадження та на основі практичних і теоретичних підходів показати шляхи підвищення ефективності державної політики.

Пререквізити. «Адміністративне право», «Публічне адміністрування», «Політологія».

Постреквізити. «Національні та міжнародні стандарти публічного адміністрування», «Стратегічне управління в публічній сфері».

Перелік компетентностей, які забезпечує навчальна дисципліна, і програмних результатів навчання

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальна компетентність здобувачів вищої освіти у процесі вивчення навчальної дисципліни охоплює:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК04. Здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні.

ЗК07. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК08. Формування «soft skills»:

–*індивідуальних*: властивість приймати рішення та вирішувати проблеми; позитивне мислення та оптимізм;

–*комунікативних*: креативність; логіка; зрозуміло формувати думки; відповідати аргументовано, зрозуміло, вчасно і ввічливо;

–*управлінських*: уміння вирішувати проблемні ситуації.

Спеціальні (фахові) компетентності:

ФК01. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.

ФК02. Здатність організовувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери.

Програмні результати навчання:

ПРН02. Розв'язувати складні задачі публічного управління та адміністрування, враховуючи вимоги законодавства, виявляти правові колізії та проблеми, розробляти проекти нормативно-правових актів для їх усунення.

ПРН08. Уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувач вищої освіти повинні:

знати:

а) знати:

- предмет, визначення та інтерпретації основних категорій та понять державної політики;

- сутність державної політики, її різновиди, моделі, напрями, середовище;

- політико-правові засади побудови правової держави;

- суб'єктів формування державної політики;

- механізм реалізації та оцінювання державної політики;

- механізм і моделі формування державної політики;

- взаємозв'язок законів, закономірностей та принципів публічного управління.

- специфіку політичної влади.

б) уміти:

- демонструвати знання спеціалізованої літератури з державної політики;

- визначати, оцінювати й обґрунтовувати стратегічні напрями розвитку державної політики;

- критично оцінювати різноманітні теоретичні підходи та концепції, щодо державної політики;

- ідентифікувати та аналізувати підстави для державного втручання і проведення державної політики в різних сферах суспільного життя, визначати наслідки втручання з огляду на різні цілі державної політики;

- готувати рекомендації та матеріали, вільно презентувати та обговорювати результати досліджень щодо розробки та впровадження державної політики.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		заочна форма навчання
Кількість кредитів ЕКТС – 3	Галузь знань «Публічне управління та адміністрування» (28) Спеціальність: «Публічне управління та адміністрування» (281)	обов'язкова
Кількість розділів –	ННІЗДН	Рік підготовки: 1-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр 1-й Лекції
	Ступінь вищої освіти: магістр	4 год.
		Семінарські
		8 год.
		Практичні
		Самостійна робота
		78 год.
		Вид контролю: екзамен

3. Структура залікового кредиту (тематичний план)

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	заочна форма навчання (держзамовлення, КФЮО)				
	Всього	л	с	п	с.р.
1	2	3	4		6
Т.1.1. Сутність державної політики.	30	2	2		20
Т.1.2. Формування і реалізація	30	2	2		20

державної політики.					
Т.1.3. Принципи і закономірності формування й ефективного функціонування системи публічного управління та адміністрування.	15		2		19
Тема 1.4. Публічне управління та публічна влада.	15		2		19
Усього годин	90	4	8		78

4. Плани навчальних занять за видами

Заочна форма здобуття вищої освіти, д/б, кфюо

Тема 1.1. Сутність державної політики.

лекційне заняття – 2 год.

Питання до лекційного заняття

1. Державна політика як управлінська категорія
2. Державна політика як система
3. Суб'єкти формування державної політики
4. Політико-правові засади побудови правової держави
5. Механізм і моделі формування державної політики
6. Механізм реалізації та оцінювання державної політики
7. Участь державних службовців у політичному процесі

Тема 1.1. Сутність державної політики.

семінарське заняття – 2 год.

Питання до лекційного заняття

1. Державна політика як управлінська категорія
2. Державна політика як система
3. Суб'єкти формування державної політики
4. Політико-правові засади побудови правової держави
5. Механізм і моделі формування державної політики
6. Механізм реалізації та оцінювання державної політики
7. Участь державних службовців у політичному процесі

Тема 1.2. Формування і реалізація державної політики.

лекційного заняття – 2 год.

1. Зміст державної політики. Цикл вироблення політики
2. Аналіз політики: ідентифікація проблем і питань політики
3. Середовище державної політики

4. Державна політика як процес: затрати, результати, впливи і наслідки; цілі й завдання політики
5. Вимірювання результативності, ефективності й економічності державної політики
6. Інструменти політики, альтернативні варіанти, впровадження

Тема 1.2. Формування і реалізація державної політики.

семінарське заняття – 2 год.

1. Зміст державної політики. Цикл вироблення політики
2. Аналіз політики: ідентифікація проблем і питань політики
3. Середовище державної політики
4. Державна політика як процес: затрати, результати, впливи і наслідки; цілі й завдання політики
5. Вимірювання результативності, ефективності й економічності державної політики
6. Інструменти політики, альтернативні варіанти, впровадження

Тема 1.3. Принципи і закономірності формування й ефективного функціонування системи публічного управління та адміністрування.

семінарське заняття – 2 год.

1. Закономірності публічного адміністрування
2. Взаємозв'язок законів, закономірностей та принципів публічного управління
3. Об'єктивні закони публічного управління
4. Специфічні закони формування та ефективного функціонування системи публічного управління
5. Основні загальносистемні принципи публічного управління та їх характеристики
6. Принципи громадянського суспільства Європейського Союзу

Тема 1.4. Публічне управління та публічна влада.

семінарське заняття – 2 год.

1. Феномен влади. Політична влада
2. Держава як суб'єкт політичної влади
3. Влада і громадянське суспільство: проблема взаємодії
4. Суть лобізму як категорії політичної науки
5. Влада як основний засіб публічного адміністрування, механізм їх взаємодії

5. Завдання для самостійної роботи

5.1. Практикум

Вирішення ситуативних завдань

Ситуативні завдання:

Завдання 1.

Оцінювання політики як визначення масштабу та гостроти проблеми

Оцінювання наслідків політики передбачає надання інформації про міру відповідності наслідків політики її цілям та завданням, бажаним результатам, які висловили стейкхолдери і які були поставлені урядом.

Якщо моніторинг відповідає на питання «Що сталося, яким чином і чому?», то оцінювання відповідає на питання «Яка з цього користь?».

Якщо дія політики у вигляді регуляторного рішення чи програми досягла поставлених цілей і відповідає очікуванням політиків та стейкхолдерів, варто вважати, що проблема політики розв'язана.

Особливості оцінювання як аналітичної процедури:

✓ Зосередженість на цінностях або позитивних очікуваннях від результатів політики.

✓ Чітка залежність між фактом та цінністю, або зв'язаність між моніторингом та оцінюванням. Якщо досягнуто корисного результату, моніторинг повинен доводити, що досягнуте благо є наслідком політичної дії, яка була здійснена для розв'язання проблеми.

✓ На відміну від процедури рекомендацій оцінювання завжди має ретроспективний характер, його цікавлять тільки минулі та сучасні наслідки політики. Майбутніми вигодами оцінювання не опікується.

✓ Дуалізм цінностей проявляється у тому, що вони можуть бути одночасно і цілями і наслідками. Ціль може бути засобом для досягнення іншої цілі, а тому аналітики часто впорядковують цінності у вигляді ієрархій від найменш важливих до найбільш важливих. Цінність зменшення бідних має за мету досягнення цілі добробуту.

Прочитайте текст Концепції розвитку системи громадського здоров'я (розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1002-р) і заповніть таблицю використовуючи приклади застосування критеріїв:

Різновид критерію	Питання	Приклад критерію
Ефективність	Чи отримано наслідок політики, який має цінність?	
Адекватність	До якої міри отриманий корисний наслідок політики розв'язує проблему?	
Справедливість	Чи розподілені вигоди й витрати рівномірно між різними групами?	

Відповідність потребам	Чи реалізують наслідки політики потреби, пріоритети або цінності відповідних груп стейкхолдерів?	
Доцільність	Чи є бажані наслідки політики дійсно цінними та вартими уваги?	

Завдання 2.

По-різному на формування порядку денного виробників політики впливають й різні учасники суспільно-політичного життя. Тих із них, позиції яких мають вирішальне значення, при його визначенні називають «виробниками по-ряду денного». Зрозуміло, що виробники політики по-різному зважають на них з огляду на специфіку проблем, час та контекст перебігу процесів формування свого порядку денного.

Прочитайте текст:

«Недостатній економічний та соціальний розвиток України ведуть до підвищення рівня трудової міграції та втрати людського потенціалу. Переважна частина тих, хто залишає Україну, - це високоосвічені люди молодого віку. В результаті діяльності трудових мігрантів за кордоном країни отримують щонайменше 27 млрд. доларів США валової доданої вартості на рік. Основними причинами трудової міграції українців є низький рівень заробітної плати, невідповідність кваліфікації вимогам ринку праці, незадоволеність системою охорони здоров'я, а також станом безпеки. Демографічна криза в перспективі матиме негативний вплив на економічну сферу через зменшення обсягу внутрішнього ринку та чисельності робочої сили».

Визначте типових впливових гравців при формуванні урядового «порядку денного»:

1. Стейкхолдери – ті, хто «причетні до політики». У завданні наведено коло питань, що допоможуть з'ясувати потенційну роль кожної із зацікавлених осіб у формуванні урядового порядку денного: Хто ті люди, інтересів яких стосується ця проблема? Якою мірою вони беруть участь у формуванні заходів із її розв'язання? Чи є організації, що їх представляють (хто промовлятиме за «клієнтів» / «цільові групи» політики)? Чи входять вони в структуру прийняття рішень? Чи беруть вони участь у виконанні рішень?

2. Групи протесту – групи людей, що обурені певним, уже прийнятим рішенням / проектом рішення і які організували публічні заходи з метою привернення суспільної уваги та домоглися скасування або недопущення його ухвалення.

3. Партійні лідери.

4. Впливові особи – публічно-відомі особи, суспільні діячі та представники приватного сектора, що мають вирішальний вплив на формування громадської думки та позиції політичних лідерів.

5. Керівники державних установ, організацій та їх радники – вищі державні / муніципальні службовці, їх помічники, консультанти, експерти тощо.

6. Представники «поінформованої групи» – науковці та галузеві експерти, до кола фахових знань та інтересів яких належать різні аспекти відповідної проблеми політики.

7. Засоби масової інформації – журналісти, редактори періодичних друкованих видань, теле, радіокомпаній, Інтернет ресурсів тощо.

Завдання 3.

Самостійно оберіть тематику – *проблемну ситуацію* у територіальній громаді, регіоні чи суспільстві в цілому, дослідіть причини її виникнення, *ідентифікуйте проблему*, що потребує вирішення, і визначіть повноважний орган влади, який здатний бути умовним замовником її вирішення:

виявлення проблемної ситуації → перехід її у сформульовану проблему й далі → в задачу

Завдання 4.

Прочитайте твердження.

«Лобістська діяльність відрізняється наступними рисами:

1. *Лобізм жорстко пов'язаний з політичною владою. Можна навіть вивести таку закономірність: лобізму більше, як правило, там, де сконцентрована реальна влада. Тобто лобізм – свого роду ознака влади. І навпаки, він не виявлятиметься там, де влада відсутня або де вона виступає лише як номінальна сила. Органи влади і посадові особи виступають об'єктами дії лобістів.*

2. *Лобістська діяльність завжди ведеться в чийх-небудь інтересах (класів, шарів, регіонів, партій, громадських організацій, націй, конфесій та інше).*

3. *Лобісти виконують функцію посередництва між впливовими зацікавленими групами, фінансовими корпораціями, комерційними організаціями, політичними партіями, суспільними об'єднаннями (блоками), громадянами і державними структурами (законодавчими і виконавчими органами влади).*

4. *Лобізм допускає можливість відстоювання інтересів не лише організацій і об'єднань, але і окремих осіб. Адже у певних громадян і їх колективів можуть бути як загальні, так і суто індивідуальні інтереси. І ті, та інші поважно навчитися законно відстоювати.*

5. *Лобізм представляє окремим громадянам і групам громадян можливість побічно брати участь в створенні і підготовці правових і політичних рішень, і це є важливим, оскільки більшість цих груп можуть не мати представників в парламенті, зацікавлених у відстоюванні їх інтересів, аналогічно і в органах виконавчої влади. Таким чином, через лобістську діяльність можливо реалізувати різні інтереси, які в іншому випадку могли б залишитися незатребуваними».*

Дайте відповіді на такі питання:

З якими твердженнями Ви погодилися? Які твердження викликають у Вас сумніви? Чи можна погодитися з тим, що лобізм – одна з актуальних політико-

правових проблем? На основі чого формується негативне відношення до лобізму? Які небезпеки може містити у собі лобізм?

Завдання 5.

Прочитайте текст рішення:

«Відповідно до статті 29 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» Кабінет Міністрів України постановляє:

1. *Установити з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, з 19 грудня 2020 р. до 28 лютого 2021 р. на території України карантин, продовживши дію карантину, встановленого постановами Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211 “Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2” (Офіційний вісник України, 2020 р., № 23, ст. 896, № 30, ст. 1061), від 20 травня 2020 р. № 392 “Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2” (Офіційний вісник України, 2020 р., № 43, ст. 1394, № 52, ст. 1626) та від 22 липня 2020 р. № 641 “Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2” (Офіційний вісник України, 2020 р., № 63, ст. 2029)*
2. *На території України на період дії карантину запроваджуються обмежувальні протиепідемічні заходи.....».*

Проведіть аналіз рішення за певними критеріями:

Адекватність	Відповідність рішення/його проекту особливим характеристикам, специфічним властивостям проблеми
Легітимність	Відповідність змісту та процедури ухвалення рішення чинним правовим актам
Результативність	Міра, якою реалізація рішення/ його проекту може призвести до вирішення відповідальної проблеми
Ефективність	Кількість ресурсів та зусиль, необхідних для вирішення проблем
Справедливість	Розподіл впливів і зусиль, вигод та незручностей між різними суспільними групами
Реалістичність	Наявність достатнього адміністративного потенціалу для реалізації рішення/його проекту
Прецедентність	Врахування інших спроб вирішення подібних проблем
Прийнятність та відповідність прагненням суспільства	Ступінь задоволення наявних потреб, очікувань або цінностей окремих стейкхолдерів
Політична здійсненність	Врахування політичного контексту процесу підготовки, ухвалення та реалізації рішень
Інформаційно;пропагандистські аспекти	Особливості сприйняття змісту рішення та суспільних дискусій навколо нього

6. Індивідуальні завдання – тематика реферативних доповідей

1. Визначення стратегічних пріоритетів державної політики в забезпеченні структурних реформ в Україні.
2. Державне управління як фактор конкурентоспроможності країни.
3. Політичні засади становлення особистості як суб'єкта державно-управлінської діяльності.
4. Державна політика інноваційного розвитку України в процесі модернізації.
5. Політичні механізми формування та використання людського потенціалу в системі державного управління: концептуалізація досвіду.
6. Шляхи вдосконалення гендерної політики в системі державного управління.
7. Реформа державної регіональної політики України: децентралізаційні ризики та шляхи вирішення.
8. Соціальні та політичні процеси в державі в дзеркалі громадської думки.
9. Державна політика України у сфері охорони праці: вплив правових стандартів ЄС.
10. Основні напрями удосконалення державної політики в сфері інтернаціоналізації вищої освіти України.
11. Механізм формування та реалізація державної політики економіки.
12. Проблеми державного регулювання політики екологічної безпеки.
13. Державна політика розвитку сільських територій в контексті євроінтеграційних прагнень України.
14. Проблеми та суперечності державної політики розвитку транспортної галузі України.
15. Механізми формування та реалізації державної агропродовольчої політики в Україні.
16. Основні напрямки впливу політичних партій на формування державної політики.
17. Деякі аспекти політичного лідерства в системі державного управління.
18. Сервісна сутність державної політики: проблеми та перспективи.
19. Державна політика як інструмент державного управління в сфері бюджетної безпеки.
20. Реалізація державної політики і впровадження національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я.

7. Методи навчання

Бінарні (інформаційно-повідомляючий та виконавчий), частково-пошукові, опитування, тестовий контроль.

Словесні методи (лекція, розповідь-пояснення), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (аналіз нормативно-правових актів та навчальних

міні-кейсів, робота в Інтернет), репродуктивні, проблемно-пошукові, інтерактивні (дискусія, методи групової роботи).

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Форми контролю: поточний (тематичний), підсумковий, контроль залишкових знань. (*Положення про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності в Національній академії внутрішніх справ. URL: <https://okop.naiu.kiev.ua/assets/files/example3/quality.pdf>*)

Методи контролю: усне та письмове опитування, практична перевірка виконаних завдань, тестовий контроль.

Критерії оцінювання результатів навчання

Загальні критерії оцінювання (*Положення про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності в Національній академії внутрішніх справ URL: <https://okop.naiu.kiev.ua/assets/files/example3/quality.pdf>*)

Високий (творчий) рівень – оцінка 5 (90...100). Здобувач вищої освіти систематично за поточним й за підсумковим контролюями:

- виявив глибокі знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься у рекомендованих джерелах інформації, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку,

- чітко, лаконічно, логічно послідовно дав відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач та аналізувати достовірність одержаних результатів, допускаючи деякі неточності.

Достатній конструктивно-варіативний рівень – оцінка 4 (85...89). Здобувач вищої освіти за поточним й підсумковим контролюями:

- виявив міцні знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься у рекомендованих джерелах інформації,

- аргументовано дав відповіді на поставлені питання,

- виявив вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач, допускаючи неточності і несуттєві помилки.

конструктивний рівень – оцінка 4 (75...84).

- виявив достатні знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься у рекомендованих джерелах інформації, дав відповіді на поставлені питання, які, однак, містять певні (неістотні) неточності, достатні вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач

Середній репродуктивний – оцінка 3 (66...74 балів). Здобувач вищої освіти за поточним й підсумковим контролюями:

- виявив посередні знання значної частини навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься у рекомендованих джерелах інформації,

– дав мало аргументовані відповіді на поставлені питання, які містять істотні неточності, слабкі вміння застосовувати теоретичні положення при розв’язуванні практичних задач.

достатній (репродуктивний) – оцінка 3 (60...65 балів).

– виявив слабкі знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься у рекомендованих джерелах інформації,

– дав неточні або мало аргументовані відповіді на поставлені питання, з порушенням послідовності викладення, слабкі вміння застосовувати теоретичні положення під час розв’язання практичних задач, допускаючи суттєві помилки.

Низький (рецептивно-продуктивний) – оцінка 2 (35...59). Здобувач вищої освіти:

– виконав значну частину видів навчальної роботи,

– за поточним й підсумковим контролю виявив незнання значної частини навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься у рекомендованих джерелах інформації,

– допустив істотні помилки у відповідях на поставлені питання, виявив невміння застосовувати теоретичні положення під час розв’язання практичних задач (здобувач вищої освіти має право на повторний підсумковий контроль).

(непродуктивний) – оцінка 2 (1...34).

– виявив незнання значної частини навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься у рекомендованих джерелах інформації,

– допустив істотні помилки у відповідях на поставлені питання, виявив невміння орієнтуватися під час розв’язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень (здобувач вищої освіти обов’язково повинен повторно вивчити навчальну дисципліну).

Контроль індивідуальних завдань оцінюється шляхом перевірки прийняття тез до друку на конференцію за результатами власних досліджень.

Контроль самостійної роботи здійснюють шляхом перевірки виконаних завдань на практичних, семінарських заняттях. Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі екзамену. Підсумкова кількість балів з навчальної дисципліни виставляється за сумарною кількістю набраних балів, отриманих в результаті поточного (тематичного) та підсумкового контролів.

Вивчення навчальної дисципліни спрямовано на комплексну підготовку висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців у галузі публічного управління та адміністрування. Метою навчання є не тільки отримання теоретичної інформації, але й підготовка до розв’язування складних професійних задач у процесі навчання, формування професійного світогляду.

Основні критерії рівня компетентності здобувача вищої освіти:

– виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;

– вміння здійснювати причинно-наслідкові зв’язки за темами навчальної дисципліни;

- вміння опрацьовувати основні та додаткові рекомендовані нормативні та доктринальні джерела;
- вміння здійснювати взаємозв'язки між явищами;
- вміння чітко, лаконічно і послідовно відповідати на поставлені питання;
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.

Аудиторна робота (поточне накопичення балів) <i>max 60 %</i>					Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
					<i>max 40%</i>	<i>max 100%</i>
Т1 6	Т2 6	Т3 4	Т4 4	Самостійна робота 40	екзамен	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	зараховано	A	відмінне виконання
85-89	зараховано	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	зараховано	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незараховано	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання, програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна

Moodle – безкоштовна, відкрита (Open Source) система управління навчанням: тексти лекцій, рекомендовані питання до підсумкового контролю, літературні джерела, мультимедійні презентації, тестові завдання.

Наявність ноутбуків, комп'ютерів, планшетів, смартфонів з виходом до мережі Інтернет.

10. Перелік питань/завдань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

1. Державна політика і демократичне врядування.
2. Доказова політика.
3. Цикл вироблення політики - етапи формування і реалізації державної політики.
4. Повноваження органів влади у формуванні і реалізації політики та участь громадськості.
5. Зміст державної політики.
6. Політика як процес: затрати, результати, впливи і наслідки.
7. Рішення щодо політики.
8. Лідерство і цінності у формуванні політики.
9. Результативність, ефективність і економічність політики.
10. Прозорість і відкритість (публічність) процесу політики.
11. Взаємодія влади, бізнесу і громадянського суспільства у формуванні й реалізації політики.
12. Ресурси, механізми й інструменти політики.
13. Унормування процедур аналізу політики в Україні та світі.
14. Процедури аналізу політики.
15. Види аналізу політики.
16. Економічний, політичний і соціальний аналіз.
17. Цифровізація аналізу політики і роль великих даних.
18. Цілі і завдання політики.
19. Аналіз середовища політики і стейкхолдерів.
20. Підстави для державного втручання.
21. Бюджетування і ресурсне забезпечення політики.
22. Показники успішності реалізації політики.
23. Формулювання та порівняльний аналіз альтернативних варіантів політики.
24. Аналітичні процедури на етапах моніторингу і оцінювання політики.
25. Рекомендації щодо державної політики: підготовка аналітичних документів і презентація результатів аналізу політики.
26. Типологія політики: види, сфери, напрями.
27. Багаторівневність політики: наднаціональний, національний, регіональний і місцевий рівень, їх взаємодія.
28. Належне врядування: сервісна держава і місцеве самоврядування.
29. Парламентаризм як підґрунтя політики народовладдя.
30. Цифрове врядування і політика.
31. Сфери і засади внутрішньої і зовнішньої політики та їх характеристика.
32. Політика європейської взаємодії і євроатлантичної співпраці.
33. Національні інтереси, конфлікти і міжнародна взаємодія у політиці.
34. Міжнародна безпека, основні загрози міжнародній безпеці.
35. Національна безпека і безпекова політика.

36. Стратегія національної безпеки України.
37. Інституціональна структура системи публічного управління та адміністрування.
38. Багаторівневе управління як прояви публічного управління та адміністрування.
39. Конституційно-правові засади публічного управління та адміністрування в Україні.
40. Рівні управління в державі: вищий, центральний, регіональний, місцевий.
41. Територіальна основа організації публічного управління в Україні.
42. Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування.
43. Організаційно-функціональна структура системи державного управління.
44. Розподіл повноважень між органами виконавчої влади за рівнями управління в державі.
45. Вищі і центральні органи виконавчої влади.
46. Місцеві органи виконавчої влади загальної компетенції.
47. Місцеві органи виконавчої влади спеціального призначення.
48. Організаційно-функціональна структура системи місцевого самоврядування.
49. Представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування.
50. Посадові особи місцевого самоврядування.
51. Органи самоорганізації населення та асоціації органів місцевого самоврядування.
52. Особливості місцевого самоврядування на регіональному і субрегіональному рівнях.
53. Взаємозв'язок публічного управління та адміністрування.
54. Основні підходи до розуміння публічного адміністрування.
55. Розподіл адміністративних процесів на функції управління.
56. Сучасні тенденції трансформації системи публічного адміністрування.
57. Механізми взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.
58. Децентралізація та реформування територіальної організації влади в Україні.
59. Напрями інноватизації публічного управління та адміністрування.
60. Форми участі громадськості у публічному управлінні.
61. Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства.
62. Система органів, які реалізують національну стратегію розвитку громадянського суспільства.
63. Стимулювання лідерів громадської думки, мотивація населення до участі у державних справах, формування відповідальної поведінки населення.
64. Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство).
65. Технології прийняття управлінських рішень.

66. Основи прийняття управлінських рішень.
67. Моделі прийняття управлінських рішень.
68. Етапи прийняття управлінських рішень.
69. Методи прийняття управлінських рішень. Побудова «дерева проблем» та «дерева цілей».
70. Статистичні методи і моделі в прийнятті управлінських рішень.
71. Інформаційні технології під час прийняття управлінських рішень.
72. Оцінка результативності та ефективності управлінських рішень.
73. Організація виконання управлінського рішення і контроль за його реалізацією.
74. Основні засоби впливу під час управління ризиком.
75. Суб'єкти формування державної політики.
76. Політико-правові засади побудови правової держави .
77. Механізм і моделі формування державної політики.
78. Механізм реалізації та оцінювання державної політики.
79. Цикл вироблення політики.
80. Зміст державної політики.
81. Аналіз політики: ідентифікація проблем і питань політики.
82. Середовище державної політики.
83. Вимірювання результативності, ефективності й економічності державної політики.
84. Участь державних службовців у політичному процесі.
85. Інструменти політики, альтернативні варіанти, впровадження.
86. Взаємозв'язок законів, закономірностей та принципів публічного управління.
87. Сутність та складові інформаційно-аналітичного супровіду публічного управління та адміністрування.
88. Організаційні технології підтримки публічного управління.
89. Лобізм у політиці.
90. Феномен влади.
91. Публічна влада та публічне адміністрування.
92. Держава як суб'єкт політичної влади.
93. Об'єктивні закони публічного управління.
94. Специфічні закони формування та ефективного функціонування системи публічного управління.
95. Основні підходи до формування принципів публічного управління.
96. Основні загальносистемні принципи публічного управління та їх характеристики.
97. Принципи громадянського суспільства Європейського Союзу.
98. Конституційний характер організації державної влади.
99. Ознака державної влади.

100. Державна влада в політичній системі суспільства.
101. Економічна влада.
102. Форми реалізації економічної влади.
103. Лобізм - як інститут політичної системи.

Орієнтовний перелік питань для тестового контролю самостійної роботи

Розміщено у Дистанційних курсах за адресою : URL:
<https://dn.naiu.kiev.ua/>

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 10, ст.54.
2. Про засади державної мовної політики. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 23, ст.218.
3. Про Концепцію державної промислової політики. Указ Президента України від 12 лютого 2003 року N 102/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/102/2003#Text>
4. Про Концепцію державної політики в галузі культури на 2005-2007 роки. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 16, ст.264.
5. Про бюджетну політику Міністерства оборони України на 2022 рік. МОУ Наказ від 31.01.2022 № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0030322-22#Text>
6. Про основні засади молодіжної політики. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 28, ст.233.
7. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст.527.
8. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки. URL: Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>
9. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року. Постанова КМУ від 28 жовтня 2020 р. № 1544-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>
10. Про національну безпеку України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241.

Додаткова:

11. Посібник з аналізу державної політики/Пер. з англ. К: Основи, 2000. 243 с.

12. Державна політика: вступ до аналізу.
https://issuu.com/irf_ua/docs/wdann_bakhva_2005
13. Розроблення публічної політики. Практичний посібник/Уклад. А.О. Чемерис. К. : ТОВ «Софія». 2011.128 с.
14. Новакова О.В., Пашина Н.П. Аналіз державної політики: навчальний посібник. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. 216 с.
15. Державна політика : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. К. : НАДУ, 2014. 448 с.
16. Державна політика і демократичне урядування: становлення та взаємовплив: підручник / авт. кол. : Е. А. Афонін, Т. В. Бельська, Я. В. Бережний та ін. ; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. В. Тертички, В. А. Шахова. К.: «К.І.С.», 2016. 264 с.
17. Політологія. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. 403 с.
18. Абетка політична. Держава та політика : навчальний посібник. За наук. ред. док. наук держ. упр. О. В. Радченка, Редактор-упорядник М. Д. Городок, [автори-упоряд. А. В. Карташов, О. В. Радченко, В. Ю. Стасюк, О. Г. Солонтай, С. В. Геращенко, А. В. Поліщук], вид. 11-е, доп. і перероб. Київ : 2016. 372с.
19. Публічна політика : навч. посіб. / авт. кол. : С. О. Телешун, С. В. Ситник, І. В. Рейтерович та ін. ; за заг. ред. С. О. Телешуна, д-ра політ. наук, проф. Київ : НАДУ, 2016. 340 с.
20. Новакова О.В., Пашина Н.П. Аналіз державної політики: навчальний посібник. Вид. 2-е, перероб.. і доп. Маріуполь: Вид-во Маріупольського державного університету, 2017. 304 с.
21. Липовська Н.А. І.В. Письменний. Публічна політика : навч. посібник. / Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 104 с.
22. Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю. (до 25-річчя заснування інституту). 9 жов. 2020 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. 372 с.
23. Пилипенко В. П. Державна політика інноваційного розвитку України в процесі модернізації. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2017. Вип. 2.С. 58-61.
24. Гребонько Є. П. Політичні механізми формування та використання людського потенціалу в системі державного управління: концептуалізація досвіду. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2018. Вип. 1. С. 21-25.
25. Виноградова Н. Еволюція науково-теоретичних підходів до визначення понять «закон», «закономірність» та «принцип» у телрії державного управління. Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / редкол. : С. М. Серьогін (голов. ред.) та ін. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2008. Вип. 1 (31). с.36-42.

26. Полосьмак К. О. Механізми реалізації в Україні європейських принципів публічного управління. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2019. № 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2019_1_31
27. Шаульська Г. М. Принципи врядування ЄС та впровадження багаторівневої моделі публічного управління в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2019. № 3. С. 143-151.
28. Кіянка І. Б. Реалізація принципу толерантності в контексті публічного управління та політики в Україні. Держава і право. Серія : Політичні науки. 2017. Вип. 76. С. 117-127.
29. Карпенко Ю. В. Етичні принципи застосування штучного інтелекту в публічному управлінні. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління. 2019. № 4. С. 93-97.
30. Древаль Ю. Д. Верховенство права як фундаментальний принцип публічного управління. Актуальні проблеми державного управління. 2019. № 1. С. 126-133.
31. Баранов А. П. Визначення принципів публічного управління та адміністрування в нормативно-правих документах України. Актуальні проблеми державного управління. 2019. № 2. С. 124-130.
32. Потравка Л. О. Застосування синергетичних принципів до публічного управління. Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка. 2020. Вип. 1. С. 177-184.
33. Баранов А. П. Методологічні аспекти механізмів впровадження системи принципів публічного управління та адміністрування. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 5. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2018_5_13
34. Лекція. Об'єктивні закони публічного управління. Вінницький національний аграрний університет. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/1862824/>
35. Вороніна Ю. Є. Теорія та практика публічного управління та адміністрування [Текст] : навчальний посібник / Ю. Є. Вороніна. –Мелітополь : ТОВ «Колор Принт», 2020. 204 с.
36. Чернова Л. Закони та принципи публічного управління та адміністрування. https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/monodrupadmin_76.pdf
37. Методологія публічного управління: навч. посіб. / уклад. І.В. Шпекторенко. Дніпро. ДРІДУ НАДУ, 2018, 120 с.
38. European Principles for Public Administration. SIGMA Papers. https://read.oecd-ilibrary.org/governance/european-principles-for-public-administration_5kml60zwd7h-en#page1
39. European Governance A White Paper. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_01_10
40. Supporting public administrations in EU Member States to deliver reforms and prepare for the future.

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/supporting_public_administrations_in_eu_ms_to_deliver_reforms_0.pdf

41. Вада як основний засіб публічного адміністрування та механізми їх взаємодії. В. Мельник. Курс лекцій. https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/monodrupradmin_142.pdf

42. Є. В. Міщук, О. В. Лісевич. Окремі аспекти дослідження визначення сутності понять "публічна влада" та "публічне управління". Державне управління. Інвестиції: практика та досвід № 3/2018С.117-120.

43. Таран Є.І. Співвідношення понять «державне управління», «публічне адміністрування» та «публічне управління» у трансформаційних процесах України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. Теорія та історія публічного управління. Том 31 (70) № 2 2020.С.33-37.

44. Годний С. П. Лобізм як політична цінність демократичного суспільства. Гілея: науковий вісник. 2018. Вип. 137. С. 307-311.

45. Абизова Л. Лобізм у сучасних політичних координатах України. Українознавчий альманах. 2018. Вип. 23. С. 8-11.

46. Андрушко В. І. Політична влада: аналіз інноваційних підходів. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2021. № 2. С. 153-168.

47. Некряч А. І. Місцева влада України на шляху демократичного транзиту: політико-управлінські аспекти. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2021. Вип. 89. С. 230-248.

48. Т. В. Новаченко. Осмислення феномену влади в контексті засобів її застосування. Державне управління. Інвестиції: практика та досвід № 11/2013. С.110-113.

11. Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-портал Верховної ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua/>

2. Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>

3. Офіційний веб-портал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua>

4. Офіційний веб-портал Національної поліції України. URL: <http://www.pri.gov.ua>

5. Офіційний веб-портал Національної академії внутрішніх справ. URL: <http://naiau.kiev.ua/>

**Доцент кафедри
публічного
адміністрування
майор поліції**

управління

та

Марина СПИВАК

Доповнити:

Тему 1.1. Сутність державної політики, питанням до семінарського заняття: Політична система України в умовах війни.

Тему 1.2. Формування і реалізація державної політики, питанням до семінарського заняття: Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої і зовнішньої політики України.

До «**Завдання 5**» змінити фабулу на:

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність в Україні. Реалізація цієї норми Конституції України – головна ціль державної політики національної безпеки.

Ми творимо Україну вільною, заможною, безпечною державою, де панує право, де держава захищає громадян і суспільство, де кожен може реалізувати свої таланти і здібності, де люди дихають чистим повітрям, п'ють чисту воду та з якою пов'яжуть долю наші діти й онуки.

Україна прагне миру. Мир – запорука розвитку України. Встановлення миру, відновлення суверенітету і територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону – найвищий пріоритет держави.

Стратегія національної безпеки України (далі – Стратегія) ґрунтується на таких основних засадах: стримування – розвиток оборонних і безпекових спроможностей для унеможливлення збройної агресії проти України; стійкість – здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей; взаємодія – розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їх державами-членами, Сполученими Штатами Америки, прагматичне співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями на основі національних інтересів України.

Ураховуючи фундаментальні національні інтереси, визначені Конституцією України і Законом України "Про національну безпеку України", пріоритетами 23 національних інтересів України та забезпечення національної безпеки є: відстоювання незалежності і державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська і євроатлантична інтеграція.

До «**6. Індивідуальні завдання**» доповнити перелік реферативних повідомлень:

21. Прийняття управлінських рішень в умовах воєнного стану

22. Політики у період повоєнного відновлення України

Доповнити:*Основна :*

1. Канєва Т. Бюджетна політика держави в умовах воєнного стану. *Scientia Fructuosa*. 2022. № 4. С. 98-109.
2. Маршалок Т. Боргова політика України в умовах воєнного стану. Збірник наукових праць Державного податкового університету. 2022. № 2. С. 81-96.
3. Дзюбинський А. В. Митна політика в умовах воєнного. Товарознавчий вісник. 2023. Вип. 16. С. 98-104.
4. Головань Т. Г. Державна політика у сфері зайнятості населення в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 1. С. 241-244.
5. Ситник Н. С. Аналіз надходжень до місцевих бюджетів під час війни. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2023. № 10. С. 24-30.
6. Іванюк У. В. Детермінологічний аналіз впливу війни на поточну резилентність соціально-економічної системи України. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Проблеми економіки та управління. 2023. Т. 7, № 1. С. 1-9.